



THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL IMPACT OF ERKIN YUSUPOV'S WORKS ON YOUNG PEOPLE

Nurmuhammad Saydullayev

Independent Researcher at the Institute for Socio-Spiritual Studies under the Republican Center for Spirituality and Enlightenment

Science ID-MTV-0726-0186

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Erkin Yusupov, literature, spiritual and educational upbringing, youth, national values, spiritual development, reading culture, moral education, patriotism, well-rounded individual.

Received: 12.10.26

Accepted: 13.10.26

Published: 14.10.26

Abstract: This study is devoted to a theoretical and scientific analysis of the influence of Erkin Yusupov's literary works on the spiritual and educational development of young people. The research examines the essence and significance of the national and universal values, patriotism, humanism, moral integrity, spiritual maturity, and the ideal of the well-rounded individual reflected in the writer's works. Furthermore, it analyzes the role of Erkin Yusupov's literary heritage in shaping the worldview of the younger generation, fostering independent and critical thinking skills, promoting a culture of reading, and strengthening national identity. The study employs literary analysis as well as comparative and systematic research approaches. The findings demonstrate the scientific and practical significance of Erkin Yusupov's works in educating young people as spiritually mature, intellectually capable, and socially responsible individuals with a strong sense of civic consciousness.

ERKIN YUSUPOV ASARLARINING YOSHLARGA MA'NAVIY-MA'RIFIY TA'SIRI

Nurmuhammad Saydullayev

Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi huzuridagi

Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti mustaqil tadqiqotchisi

Ilmiy identifikatsiya raqami: MTV-0726-0186

Toshkent, O'zbekistonda

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: Erkin Yusupov, badiiy adabiyot, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya, yoshlar, milliy qadriyatlar, ma'naviy kamolot, kitobxonlik, axloqiy tarbiya, vatanparvarlik, komil inson.

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot Erkin Yusupov asarlarining yoshlar ma'naviy-ma'rifiy kamolotiga ko'rsatadigan ta'sirini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda adib ijodida aks etgan milliy va umuminsoniy qadriyatlar, vatanparvarlik, insonparvarlik, axloqiy poklik, ma'naviy yetuklik hamda komil inson g'oyalarining mazmun-mohiyati yoritilgan. Shuningdek, Erkin Yusupov asarlarining yosh avlod dunyoqarashini shakllantirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish hamda milliy o'zlikni anglash jarayonidagi o'rni tahlil etilgan. Tadqiqotda badiiy tahlil, qiyosiy va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan. Olingan natijalar Erkin Yusupov ijodining yoshlarni ma'naviy barkamol, intellektual salohiyatli va yuksak fuqarolik pozitsiyasiga ega shaxs sifatida tarbiyalashdagi ilmiy hamda amaliy ahamiyatini asoslaydi.

**ДУХОВНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЕ ВЛИЯНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЭРКИНА
ЮСУПОВА НА МОЛОДЁЖЬ**

Нурмухаммад Сайдуллаев

Независимый исследователь Института социально-духовных исследований при

Республиканском центре духовности и просветительства

Научный идентификационный номер: MTV-0726-0186

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Эркин Юсупов, художественная литература, духовно-нравственное и просветительское воспитание, молодёжь, национальные ценности, духовное развитие, культура чтения, нравственное воспитание, патриотизм, всесторонне развитая личность.

Аннотация: Настоящее исследование посвящено теоретическому анализу влияния произведений Эркина Юсупова на духовно-нравственное и просветительское развитие молодёжи. В работе раскрываются сущность и значение национальных и общечеловеческих ценностей, патриотизма, гуманизма, нравственной чистоты, духовной зрелости, а также идеи всесторонне развитой личности, отражённых в творчестве писателя. Кроме того, анализируется роль произведений Эркина Юсупова в формировании мировоззрения молодого поколения, развитии навыков

самостоятельного и критического мышления, повышении культуры чтения и укреплении национального самосознания. В исследовании использованы методы литературоведческого анализа, сравнительного и системного подходов. Полученные результаты подтверждают научную и практическую значимость творчества Эркина Юсупова в воспитании молодёжи как духовно зрелых, интеллектуально развитых и социально ответственных личностей с высокой гражданской сознательностью.

Kirish. Insoniyat tarixida yuksak madaniyat, ma'naviyat va ma'rifatga, odob-axloqqa, ma'naviy barkamol shaxsni, komil insonni tarbiyalashga bo'lgan talab har qanday davlat uchun doimo muhim bo'lib kelgan. Insoniyat hayoti va taraqqiyotida bo'lgani kabi, Vatanimizning yorqin kelajak sari izchil rivojlanishini har jihatdan yetuk insonlarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Jamiyat hayotida erishilayotgan barcha yutuqlar yoki yuzaga kelayotgan inqiroz va muammolarning asosiy sabablaridan biri - yosh avlodning ma'naviy kamolot darajasi va intellektual salohiyati bilan bevosita bog'liqdir. Ulg'ayib kelayotgan yoshlar madaniy-ma'naviy jihatdan qashshoq bo'lgan mamlakat hech qachon o'z oldiga qo'ygan oliy maqsadlariga erisha olmaydi. Jamiyat hayotining barcha sohalaridagi asosiy muammolardan biri ham yosh avlodning intellektual salohiyatiga borib taqaladi.

Erkin Yusupovning ilmiy-falsafiy ta'limotlarida yoritib berilganidek, jamiyat taraqqiyoti ma'naviy-ma'rifiy kamolot bilan uzviy bog'liq bo'lgan taqdirdagina yuksak samara beradi. Globallashuv jarayonlari katta kuchga aylanib mafkuraviy va g'oyaviy tahdidlar kuchayib borayotgan hozirgi davrda yoshlarning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash o'tgan davrlarga nisbatan yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Hayotimizda «Do'sting kimligini ayt, men sening kimligingni aytib beraman», degan hikmatli iborani ko'p eshitganmiz. Globallashuv jarayonlarida bu fikrni hayotga tatbiq etsak, uni «Mamlakat yoshlari nima bilan band ekanini ayt - men xalqning kelajagi qanday bo'lishini aytib beraman» degan mazmunda tahrirlash mumkin. Haqiqatdan ham, bugun yoshlik o'z holicha tashlab qo'yiladigan masala emas. Bugungi kunda nazoratsiz qolgan yoshlar orasida ta'lim-tarbiya va axloq bilan bog'liq muammolar tobora ko'payib bormoqda. Yoshlarni o'z izmiga solishga urinayotgan kuchlar o'z sohasining mohirlari bo'lib, yoshlar tafakkuri va dunyoqarashini buzib yuborish imkoniyatlari ham ortib bormoqda.

Adabiyotlar sharhi. Erkin Yusupov ijodi va uning yoshlar ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasiga ta'siri masalasi o'zbek adabiyotshunosligi, pedagogika hamda ma'naviyatshunoslik yo'nalishlarida turli jihatlaridan tadqiq etilgan. Adabiyotshunos olimlar Erkin Yusupov she'riyatining asosiy xususiyati sifatida insonparvarlik, Vatanga muhabbat, milliy o'zlikni anglash, axloqiy poklik va ma'naviy komillik g'oyalarini alohida ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, olimning asarlarida badiiy obraz va poetik timsollar orqali yosh avlodning ma'naviy dunyosini boyitishga xizmat qiluvchi g'oyalar ilgari surilgan.

Ma'naviyat va tarbiya masalalariga bag'ishlangan ilmiy ishlarda falsafa va axloqning shaxs kamolotidagi o'rni keng yoritilib, Erkin Yusupov ijodi ham ushbu jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida baholanadi. Tadqiqotchilar uning asarlari va ilmiy ishlarida milliy qadriyatlar bilan umuminsoniy g'oyalarning uyg'unlashganini, bu esa yoshlarda estetik did, fuqarolik mas'uliyati va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qilishini qayd etadilar. Shuningdek, zamonaviy ilmiy manbalarda yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashda uning ilmiy merosi va asarlardan samarali foydalanish zarurligi asoslanadi. Biroq mavjud tadqiqotlar ko'proq Erkin Yusupov ijodining axloqiy-estetik xususiyatlarini tahlil qilish bilan cheklanib, uning asarlarining yoshlar ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasiga ta'siri, ayniqsa globallashtirish va raqamli axborot makoni sharoitidagi tarbiyaviy imkoniyatlari kompleks ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan yetarlicha o'rganilmagan. Mazkur maqola aynan shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilib, Erkin Yusupov asarlarining yoshlar ma'naviyati, qadriyatlar tizimi va ma'rifiy dunyoqarashini shakllantirishdagi o'rnini zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qiladi.

Muhokama va natijalar. Mashhur jadid bobolarimizdan Abdulla Avloniyning «Tarbiya biz uchun yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir», degan ibratli so'zlari aytilganiga ancha vaqt bo'lgan bo'lsa-da, bugunga qadar o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. Yaqin o'tmishimizda yoshlar tarbiyasini nazorat qilish nisbatan oson bo'lgan, ularning kamoloti qay darajada ekanini kuzatish imkoniyatlari keng bo'lgan. Bugungi kunda esa nazorat darajasi kun sayin pasayib bormoqda, bu holat «Farzandlarimizni o'zimiz tarbiyalaylik, boshqalarning qo'liga berib qo'ymaylik», degan hikmatli fikrning naqadar to'g'ri ekanini isbotlab bormoqda.

Shunday sharoitda bugungi kun yoshlarini eng yaxshi fazilatlarni o'zida mujassam etgan, ma'naviy barkamol insonlar etib tarbiyalab voyaga yetkazish, tarbiyachilarning hayotiy va fuqarolik e'tiqodiga aylanishi zarur.

2019-yilning mart oyida Prezidentimiz ijtimoiy, ma'naviy va ma'rifiy sohalaridagi ishlar yangi tizim asosida yo'lga qo'yilishi, yosh avlodga e'tiborning yanada kuchaytirilishi, ularni madaniyat, san'at, jismoniy tarbiya va sportga keng jalb etish, axborot texnologiyalaridan

foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish masalalariga alohida urg'u berish maqsadida muhim tashabbuslarni ilgari surdilar. Prezidentimiz maruzalarida va asarlarida ta'kidlab kelinayotgandek, oldimizga ezgu maqsadlar qo'ygan, kelajagimizni quruvchilar sifatida maydonga chiqadigan, uzoqni ko'zlay oladigan fikrlar yuritadigan, yuksak bilim va tarbiyaga ega, malakali yangi avlod mutaxassislarini tarbiyalash zarurligi alohida qayd etildi. Jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida ma'naviy yuksalish, yoshlarning dunyoqarashini kengaytirish va ularda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi[1].

Yoshlar masalasida nafaqat ularning ta'lim olishi, balki ma'naviy-axloqiy tarbiyasi, mustaqil fikrlashi va jamiyat hayotidagi faol ishtiroki ham muhim vazifa sifatida ko'rsatiladi [2]. Shu zaruriyatdan kelib chiqib, ta'lim-tarbiya sohasining barcha bosqichlarida uzviy islohotlar amalga oshirilmoqda. Asrlar mobaynida xalqimiz uchun eng katta boylik – aql-zakovat, eng katta meros esa yaxshi tarbiya bo'lib kelgan. Shu sababli jamiyatimizning barcha a'zolari, birinchi galda yoshlarimiz zamonamizning talablariga mos ravishda bilimlarni o'zlashtirish, yuksak ma'naviyat, madaniyat va ma'rifat egasi bo'lishga intilishi kerak.

Albatta, bugungi kunda mamlakatimizda yoshlarni har jihatdan tarbiyalab voyaga yetkazish borasida ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda, lekin hozirgi vaziyat yoshlarga daxldor muhim masalalarning hanuz saqlanib kelayotganligini ko'rsatmoqda. Bugungi kunda yoshlar ta'lim-tarbiya sohasidagi to'siqlarni bartaraf etish yo'lida faoliyat ko'rsatish har birimizning vazifasiga aylanmoqda; bu borada biz buyuk allomalarimizning va zamonamizning yetuk olimlarining boy merosiga tayanamiz. Tez va jadal rivojlanib borayotgan zamonda yoshlar tarbiyasi barchamiz uchun dolzarb va ahamiyatli masalaga aylandi. Albatta, bunday murakkab davrda faqat ta'lim va tarbiya ishlari yetarli emas. Bunday ma'naviyatli davrda ilm-fan taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan yetuk allomalarimiz boy ilmiy-falsafiy merosining o'rni ham benihoyat katta ahamiyatga ega.

Mana shunday olimlarimizdan biri – O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiyasi akademigi, falsafa fanlari doktori Erkin Yusupovdir. Erkin Yusupov ko'plab asarlarning muallifi bo'lib, ular ma'naviy, madaniy va ma'rifiy hayotning ko'plab jihatlarini qamrab olgan; shu bilan birga olimning hammualliflikda, ham alohida yozilgan asarlari ham muhim ahamiyatga ega. Ular qatoriga: «Inson barkamolligi» (1990), «Istiqlol shabadalari» (1999), «Odamiylik saboqlari» (1997), «Ma'naviyat va jamiyat taraqqiyoti» (1996), «Milliy g'oya va mafkura mohiyati, ijtimoiy-tarixiy ildizlari, ahamiyati» (2001), «Yoshlarning ma'naviy kamoloti» (1999), «Istiqlol yo'lida» (1999), «Oilaning ma'naviy asoslari» (1998), «Islomiy qadriyatlar va ekstremizm» (1999), «Milliy istiqlool g'oyasining xalqni birlashtirishdagi o'rni va roli» (2003), «Oila ma'naviyati bulog'i» (2003), Fidoyi insonlarning biri» (2000), «Inson kamolotining ma'naviy asoslari» (1998),

«Ma'naviy kamolot mustaqil taraqqiyotimiz asosiy omil» (1999), «Falsafa o'quv qo'llanmasi» (2001), «Ijtimoiy boshqaruv tizmining tarixi va davlatning shakllanishi» (2004), «Ma'naviy qadriyatlar va ularning tarbiyaviy ahamiyati» (2003), «Ma'naviy kamolot va jamiyat taraqqiyoti» (1996), «Tijorat va halollik» (1993), «Yoshlar o'rtasida vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirish yo'llari» (1996) ushbu asarlar, monografiyalar va risolalarida inson kamoloti va jamiyat taraqqiyoti bilan bog'liq jarayonlar keng talqin qilingan.

Akademik Erkin Yusupov o'zining ilmiy-falsafiy tadqiqotlarida o'sib kelayotgan yosh avlodning tarbiyasiga, ularning ma'naviyatiga, barkamol shaxs va komil inson sifatida shakllanishiga, oiladagi ma'naviy muhitiga, muomala madaniyatiga, shuningdek, jamiyat va millat ma'naviyati bilan bog'liq masalalarga alohida e'tibor qaratdi. Erkin Yusupov ma'naviy va ma'rifiy insonning, xalqning, davlatning va jamiyatning kuch-qudrati ekanini, turli xalqlar va mamlakatlar aholisini qon-qarindoshday yaqinlashtirish, ularning taqdirini o'zaro hurmat asosida bog'lash muhimligini, shu joyda hech qachon soxta va yolg'on muloqot bo'lmasligini ilmiy, nazariy va amaliy jihatdan isbotlab ko'rsatgan ajoyib olim edi.

Olimning asarlarida ilmiy-falsafiy merosda ta'kidlab o'tilgandek, ma'naviyat, ma'rifat, madaniyat, millat va inson hayotida muhim ahamiyatga ega, ular ertangi kun umididir. Prezidentimiz takidlaganlaridek: "Buyuk tarixda hech narsa izziz ketmaydi. U xalqlarning qonida, tarixiy xotirasida saqlanadi va amaliy ishlarida namoyon bo'ladi. Shuning uchun ham u qudratlidir. Tarixiy merosni asrab-avaylash, o'rganish va avlodlardan avlodlarga qoldirish davlatimiz siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biridir" [3]. Yoshlarning ma'naviy barkamolligi va yetukligi - mavhum tushuncha yoki oddiy g'oyalar majmuosi emas; balki inson nasliga ato etilgan ilohiy ne'mat va umuminsoniy tamaddunning mustahkam asosidir.

Biroq yoshlar ta'lim-tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan turli xil tahdidlar hamda xatarlar kundan kunga kuchayib borayotgani bois, Erkin Yusupov singari olimlarning ilmiy merosiga bo'lgan talab ham ortib bormoqda. Olimlarning bunday meroslarida yoshlar tarbiyasiga oid ko'plab bebaho va mazmunli manbalar mavjud.

Mamlakatimiz rahbari Erkin Yusupov singari olimlarning jamiyat ma'naviyatini yuksaltirishdagi va ma'naviy jihatdan barkamol bo'lgan yoshlarni voyaga yetkazishdagi faoliyatiga alohida baho berib, quyidagilarni ta'kidlab o'tgan edi: «Men doimo ziyoli, olim va ijodkor insonlar bilan muloqot qilishga intilaman va bunday suhbatlarni yuksak qadrlayman. Nega desangiz, olimlik – Alloh nuri mujassam etgan ulug' bir martaba. Bu martabadan jamiyatning butun vujudiga ma'naviy nur tarqaladi. Olimlarning suhbatidan inson o'z qalbiga ma'naviy quvvat oladi, tafakkuri chuqurlashadi va ruhiy kengliklari yangilanadi»[4]. Jamiyat ma'naviy hayotini yuksaltirish va ma'naviy barkamol insonlarni voyaga yetkazishni o'z maqsadi qilib qo'ygan

mehnatkash olimlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlagan, ular uchun zarur sharoitlarni yaratib bergan davlat hech qachon yutqazmaydi.

Erkin Yusupov asarlarida yortib berilganidek, mamlakat kelajagini barpo etishda va bu zamonda ulg'ayib kelayotgan yoshlarda zamonaviy tafakkur, keng dunyoqarash, aqliy-ruhiy va hissiy kamolotni shakllantirish, aziz Vatanning ma'naviyati va madaniyatini tarbiyalash o'z mohiyatiga ko'ra sof mafkuraviy jarayondir. Olim ta'kidlaganidek, mintaqamiz xalqlarining ming yillar mobaynida yaratgan boy ma'naviy, madaniy va ma'rifiy ta'limotlari, odob-axloq hamda iymon-e'tiqod asosidagi qadriyatlardan qanchalik oqilona foydalansak, ma'naviyat kelajagining fidoiylari bo'lgan barkamol insonlarni tarbiyalashda shuncha yutuqqa erishimiz mumkin.

Yangi O'zbekistonni barpo etishga qaratilgan mas'uliyati ortib borayotgan davrda ma'naviy kamolot suratlarini yanada jadallashtirish, ta'lim-tarbiya sohasini rivojlantirish va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni amalga oshirishga e'tiborni kuchaytirish muhimdir.

Erkin Yusupov asarlarida ko'rsatilgandek, jamiyat hayotidagi barcha muammolar ma'naviy jihatdan barkamol insonlarning fidokorona, halol mehnati, hamkorligi va hamfikrligi asosida hal qilinadi. Xalq ma'naviy jihatdan qashshoq bo'lgan mamlakat hech qachon buyuk davlat darajasiga ko'tarila olmaydi. Prezidentimiz Sh. Mirziyoev ta'kidlaganidek: «Biz uchun ma'naviyat – insonlar o'rtasidagi o'zaro ishonch, hurmat va e'tibor, xalq va davlat kelajagini birgalikda qurish yo'lidagi ezgu intilishlar, ibratli fazilatlar majmuasidir. Boshqacha aytganda, ma'naviyat - jamiyatdagi barcha siyosiy va ijtimoiy munosabatlarning mazmuni va sifatini belgilaydigan poydevordur. Bu qanchalik mustahkam bo'lsa, xalq ham, davlat ham shuncha kuchli bo'ladi»[5]. Jamiyat ma'naviy komolini tezlashtirish va yoshlar ma'naviy komolotiga e'tibor qaratish hozirgi kunning eng muhim vazifasi bo'lib qolganini ham shu bilan izohlaydi. Erkin Yusupov ta'limotiga ko'ra, yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy komolotida sharqona ta'lim va tarbiyaning o'rni beqiyos darajada katta. Sharqona ta'lim-tarbiya milliy ma'naviyat va qadriyatlarning barqarorligini ko'rsatuvchi milliy ong, axloq va odob, diniy e'tiqodlar inson ongiga qanchalik singganligini ko'rsatuvchi ko'zgudir. Sharqona ta'lim-tarbiya ishlarining mushtarakligi doimo ma'naviy komolotning asosi bo'lib kelgan.

Jahon ilm-fani taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan, umuminsoniy qadriyatlar tizimiga o'zining alohida o'rniga ega bo'lgan mintaqamiz tarixining barcha davrlarida ham tarbiyachilar yoshlarning axloq va odobi, vijdoni va imoni singari ma'naviy fazilatlarni davr talablari va ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirib shakllantirishga, rivojlantirishga harakat qilganlar. Bugungi kunda Erkin Yusupov asarlari ham buyuk allomalarimizning, jadid bobolarimizning ilmiy meroslari singari, yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy komolotiga ta'sir ko'rsatadigan manba sifatida xizmat qilmoqda. Ma'naviy hayotimizga va yoshlarning ma'naviy komolotiga bog'layotgan

tahdidlar kuchaygan davrda, yoshlarimizga sogʻlom fikr va sogʻlom kuch ustuvor boʻlishi uchun maʼnaviyatimizni yuksaltirish, kelajagimiz boʻlgan yoshlarni zararli gʻoyalar taʼsiridan asrab qolish, ularni yetuk inson qilib tarbiyalash haqida oʻylash va zarur ishlarini amalga oshirishni kuchaytirish zarurligi Erkin Yusupov asarlarining asosini tashkil etadi.

Globalashuv sharoitida paydo boʻlayotgan tahdidlar kuchaygan sharoitda, maʼnaviy taʼlim-tarbiya ishlari mamlakatimizda amalga oshirilayotgan yangilanish jarayonlarida ortda qolib ketayaptigani hech kimga sir emas. Jamiyatimizning barqarorligi, maʼnaviy barkamol inson komoloti va milliy hamda diniy qadriyatlarimizga qarshi qaratilgan tahdidlarga qarshi kurashish ishlari talab darajasida emasligi Prezidentimiz tomonidan doim taʼkidlab kelinmoqda. Shuning uchun ham maʼnaviy-maʼrifiy ishlarga, jamiyatning barcha aʼzolari, ayniqsa yoshlarning axloqiy tarbiyasiga eʼtibor qaratish har qachongi davrlarga nisbatan ham ahamiyatli boʻlib bormoqda. Milliy maʼnaviy-maʼrifiy qadriyatlarimizning rivojlantirilishi, yoshlar maʼnaviyatni yuksaltirishda ijtimoiy-gumanitar fanlarning olimlari ilmiy merosining oʻrni katta ekanligi ham Prezidentimiz asarlarida taʼkidlab oʻtilgan.

Yoshlarning maʼnaviy-maʼrifiy komoloti doimo tarbiya bilan bogʻliq boʻlib kelgan. Erkin Yusupov taʼkidlaganidek, mukammal tarbiya berish maʼnaviy komolotning barcha jabhalari va nuqtalarini eʼtiborga olishdir. Hadislarda aytilganidek, ota-onaning oʻz farzandlariga qoldira oladigan eng katta merosi — ularga oʻrgatgan axloq va odobidir. Binobarin, Islomda ham yetuk maʼnaviyat shaxs va jamiyat komolotining hal qiluvchi omili hisoblanadi[6]. Olimlarning asarlarida taʼkidlab oʻtilganidek, tarbiyaning oʻziga xos sharqona, Islomiy jihatlarni yoritib beruvchi koʻplab asarlar ham borki, ularda ilgari surilgan gʻoyalarni toʻliq oʻrganib, hayotga tadbqiq etishni bugungi kunda zamonning oʻzi talab etmoqda. Buyuk allomalarning, jadidlarning axloq va odobga bagʻishlangan asarlarini ham, Qurʼoni karim, hadislar, shariat haqidagi huquqlarida oldinga surilgan axloqiy komolot mezonlari ham katta amaliy tarbiyaviy ahamiyatga egadir. Erkin Yusupov asarlarida ham hozirgi milliy-maʼnaviy qadriyatlarimiz tizimiga kiruvchi koʻplab insoniy fazilatlarni nomi bilan sanab oʻtgan. Inson maʼnaviy komolotiga qarshi qaratilgan tahdidlar kuchayib borayotgan bugungi kunda xalqimiz maʼnaviyati tarkibiga kiruvchi qadriyatlar mazmun jihatdan yana ham kengayib bormoqda; shuning uchun ham taʼlim-tarbiya ishlarida bu qadriyatlarni eʼtiborga olish zarur.

Biz har jihatdan barkamol boʻlgan avlodni tarbiyalab, voyaga yetkazishimiz kerak. Sogʻlom avlod deganda faqatgina jismoniy sogʻlomlik emas, balki sharqona axloq-odob hamda milliy, umumbashariy gʻoyalar taʼsirida kamol topgan avlodni tushunamiz, degan edi Erkin Yusupov. Oʻz oldiga yuksak maqsadlarni qoʻyayotgan Oʻzbekiston nafaqat taraqqiy etgan iqtisodiyoti bilan, balki zamon talablariga javob bera oladigan bilimli va maʼnaviy jihatdan

barkamol yoshlari bilan ham dunyoda o'z nufuzini ko'rsatishi lozim. Insoniyat tarixi shuni ko'rsatadiki, dunyodagi barcha taraqqiy etgan davlatlar jamiyatning murakkab muammolarini hal etishda yoshlarning g'ayrati va kelajak rejalarini tezroq amalga oshirishga intilishi, keksa avlodning tajribasi va aqliy salohiyati bilan bog'lanishiga alohida e'tibor qaratgan. Chunki keksa avlodning bilimi va hayotiy tajribalari yoshlar uchun ma'naviy komolot maktabi bo'lib xizmat qilgan.

Erkin Yusupov asarlarida ko'rsatilgan inson qadriyati mezonlari ham bugungi kun yoshlariga ma'naviy-ma'rifiy jihatdan katta ta'sir ko'rsatadi va ularni yetuk ma'naviyat timsoli sifatida shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Olimning «Ma'naviy komoloti va jamiyat taraqqiyoti», «Inson komolotining ma'naviy asoslari», «Madaniy qadriyatlari va ularning tarbiyaviy ahamiyati» kabi asarlarida ta'kidlangan ma'naviy komolotning asoslari bugungi kun yoshlarining tarbiyasida o'zining beqiyos ta'sirini ko'rsatadi. Bu asarlarda zikr etilgan muhim fazilatlarsiz inson komolotini tasavvur etib bo'lmaydi. Bugungi kun yoshlari Yangi O'zbekistonni barpo etuvchi avloddir. Shu bois ularning ma'naviy barkamol insonlar sifatida voyaga yetkazilishida olimlarimiz ilmiy merosidan foydalanishiga e'tiborni kuchaytirish zarur. Chunki bunday asarlar yoshlar ma'naviy-ma'rifiy komolotining mustaxkam poyodevorlarini ilmiy jihatdan keng yoritadi.

Erkin Yusupov ta'kidlaganidek, Vatan oldidagi burch, mas'uliyat, vatanparvarlik, insonparvarlik, millatparvarlik, milliy iftixor, axloq-odob, imon va e'tiqod, vijdon va ixlos, madaniyatlilik, yuksak zamonaviy bilim, mafkuraviy immunitet, huquqiy ong va huquqiy madaniyat insonparvarlikning muhim mezonlaridan hisoblanadi.

Olimning asarlarida ta'kidlaganidek, axloq, odob va xulq doimo ma'naviyatning o'zagi bo'lib kelgan, imon va vijdonning inson ma'naviy komolotida tutgan o'rni esa hech narsa bilan almashtirilmaydi. Vatanparvarlik, insonparvarlik, millatparvarlik, milliy iftixor hamda mafkuraviy va g'oyaviy immunitet yetuk ma'naviyat timsollaridan hisoblanadi. Jamiyatning ma'naviy va madaniy hayotiga o'z hissasini qo'shgan olimlarning asarlarida yoshlar tarbiyasida foydalanish yaqin kelajakda o'z ijobiy natijalarini ko'rsatadi. Zamonlar o'tib borishi bilan ma'naviyat va ma'rifatning jamiyat hayotidagi o'rni ham ortib boradi.

Ijtimoiy fanlar taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shgan Erkin Yusupov singari olimlarning ilmiy, nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan falsafiy meroslarining tarbiyaviy ahamiyati va ta'sir qudrati yanada ortib boradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Erkin Yusupov ijodi yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy kamolotini yuksaltirishda muhim badiiy-estetik va tarbiyaviy manba hisoblanadi. Adib asarlarida ilgari surilgan vatanparvarlik, insonparvarlik, ezgulik, halollik, adolat, mehnatsevarlik,

milliy va umuminsoniy qadriyatlar yosh avlodning ma'naviy dunyoqarashini boyitish, axloqiy fazilatlarini shakllantirish hamda fuqarolik mas'uliyatini mustahkamlashda muhim o'rin tutadi.

Tahlillar Erkin Yusupov asarlarining nafaqat badiiy-estetik qimmatga, balki kuchli ma'naviy-tarbiyaviy salohiyatga ham ega ekanligini ko'rsatdi. Adib ijodida ilgari surilgan g'oyalar bugungi globallashuv, axborot oqimlarining jadallashuvi va turli mafkuraviy ta'sirlar kuchayib borayotgan sharoitda yoshlarni milliy o'zlikni anglash, mustaqil va tanqidiy fikrlash, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish hamda yuksak ma'naviy fazilatlarni qaror toptirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, Erkin Yusupovning badiiy merosidan ta'lim-tarbiya jarayonida, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, adabiyot darslari hamda yoshlar bilan ishlash tizimida samarali foydalanish maqsadga muvofiqdir. Tadqiqot natijalari adib ijodini zamonaviy pedagogik va ma'naviy-ma'rifiy yondashuvlar asosida o'rganish, uning asarlarining tarbiyaviy imkoniyatlarini yanada chuqurroq tadqiq etish hamda amaliyotga keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa yoshlarni yuksak ma'naviyatli, intellektual salohiyatli, Vatanga sadoqatli va faol fuqarolik pozitsiyasiga ega barkamol shaxslar etib tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz". 1-jild. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
3. Mirziyoyev Sh.M. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz". 2-jild. – Toshkent: "O'zbekiston", 2018
4. Yusupov E. Yoshlarning ma'naviy kamoloti. – Toshkent, 1995.
5. Yusupov E. (hammuallif). Odamiylik saboqlari. – Toshkent, 1997.
6. Yusupov E. (hammuallif). Ma'naviy qadriyatlar va ularning tarbiyaviy ahamiyati. – Toshkent, 2003.